

RECENZJA

osiągnięć naukowych w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pani **dr Zofii Frączek** w dziedzinie nauk o rodzinie w dyscyplinie nauki o rodzinie prowadzonym przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Ocenę przygotowano w odpowiedzi na pismo przesłane przez ks. dr hab. Tomasza Kopiczko, prof. uczelni, Sekretarza komisji habilitacyjnej i podjęte Uchwałą nr 159/2025 Senatu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 18 grudnia 2025 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Zofii Frączek w dziedzinie nauk o rodzinie w dyscyplinie nauki o rodzinie.

Przedstawiony do oceny komplet dokumentów odpowiada ustawowym wymogom postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego. Ocenę całościowego dorobku dr Zofii Frączek przygotowano pod kątem spełniania wymagań określonych w art. 219 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

1. Podstawowe dane dotyczące przebiegu edukacji i pracy zawodowej Habilitantki

Pani dr Zofia Frączek ukończyła w 1994 r. studia magisterskie z pedagogiki (specjalność pedagogika opiekuńczo-wychowawcza) w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie¹ (obecnie Uniwersytet Rzeszowski). W 2000 r. uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Stopień doktora nadano na podstawie rozprawy pt. *Respektowanie wartości ogólnoludzkich w procesach kształcenia*, napisanej pod kierunkiem

¹ <https://ludzie.nauka.gov.pl/ln/profiles/zofia.fr%C4%85czek.7JGYn3Y0f2d> [dostęp: 6.02. 2026].

prof. dr hab. Kazimierza Denka (recenzentami tej rozprawy byli prof. dr hab. Janusz Homplewicz i prof. dr hab. Józef Pólturzycki).

W roku 1994 r. Kandydatka została zatrudniona w Instytucie pedagogiki WSP w Rzeszowie (obecnie Uniwersytet Rzeszowski) na stanowisku asystenta. Po uzyskaniu stopnia doktora Pani dr Zofia Frączek podjęła również pracę zawodową w Zespole Kolegiów Nauczycielskich w Tarnobrzegu (2001-2008), a w latach 2009-2012 pracowała w Państwowej Wyższej Szkole w Sanoku. Obecnie Pani dr Zofia Frączek nadal pracuje w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Rzeszowskiego na stanowisku adiunkta badawczo-dydaktycznego. Doświadczenia badawczo-naukowe i dydaktyczne zdobywała również podczas staży naukowych - w 2010 r. na Uniwersytecie Ekonomiczno-Humanistycznym w Równym, w Instytucie Pedagogiki (Ukraina) oraz 2012 r. w Uniwersytecie w Preszowie, na Wydziale Humanistyczno – Przyrodniczym (Słowacja). Ponadto w 2012 r. uczestniczyła w wizycie studyjnej na III Uniwersytecie w Rzymie (Włochy).

W 2017 r. Pani dr Zofia Frączek złożyła wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika. W 2018 r. postępowanie zostało umorzone²

2. Ocena głównego osiągnięcia naukowego będącego podstawą postępowania habilitacyjnego zgodnie z art. 219 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

W 2025 roku dr Zofia Frączek złożyła do oceny dorobek naukowy, który ma stanowić podstawę nadania Jej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk o rodzinie, w dyscyplinie nauki o rodzinie, gdzie jako główne osiągnięcie naukowe wskazała monografię: Zofia Frączek, *Współpraca rodziny i szkoły w Drugiej Rzeczypospolitej w szkołach średnich ogólnokształcących Okręgu Szkolnego Krakowskiego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2024, ss. 397; ISBN 978-83-8180-885-9. Recenzentami wydawniczymi monografii byli: prof. dr hab. Krzysztof Jakubiak oraz ks. dr hab. Adam Solak, prof. APS. Przedłożona do oceny książka została wydana przez wydawnictwo, które w roku opublikowania pracy w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a w/w ustawy.

Wskazana przez Habilitantkę jako osiągnięcie główne monografia składa się z czterech rozdziałów. Dwa pierwsze (I i II) mają charakter wprowadzenia w problematykę badań –

² <https://www.umcs.pl/pl/postepowania-habilitacyjne,19660,dr-zofia-fraczek,91308.chtm> [dostęp: 6.02.2026]

przybliżenie sytuacji szkolnictwa średniego w II RP i znaczenia rodziny w wychowaniu dzieci oraz powstaniu organizacji rodzicielskich. W dwóch kolejnych (III i IV) Pani dr Zofia Frączek omawia szczegółowo wyniki badań – zarówno te dotyczące szerokiego kontekstu (całego kraju) dotyczącego założeń prawnych współpracy rodziny i szkoły oraz realiów i praktycznych form współpracy rodziny ze szkołami średnimi w Okręgu Szkolnym Krakowskim. Zatem odpowiedzi na główny problem badawczy dedykowany został Rozdział IV *Współpraca rodziny i szkoły w okresie międzywojennym w szkołach średnich ogólnokształcących na terenie Okręgu Szkolnego Krakowskiego, w świetle materiałów źródłowych*.

Pracę rozpoczyna - *Wstęp* (s. 13-35), a kończy - *Zakończenie* (s. 313-337). Ponadto w pracy umieszczone zostały *Bibliografia*, *Streszczenie* (j. angielski), *Indeks osobowy*, *Spis tabel i fotografii* oraz *Aneks*. W tym ostatnim zamieszczone m.in. skany dokumentów szkolnych (planów, programów) oraz fotografie obrazujące życie szkolne uczniów, a także zdjęcia portretowe kuratorów Okręgu Szkolnego Krakowskiego.

We *Wstępie* Pani dr Zofia Frączek oprócz tradycyjnego wprowadzenia w problematykę rodziny związanej ze współpracą ze szkołą, przybliżyła stan badań nad tą problematyką zarówno w kontekście współczesnym, jak i historycznym, ze szczególnym uwzględnieniem publikacji podejmujących problematykę współpracy rodziny i szkoły w II Rzeczypospolitej. Wskazuje na publikacje, których autorzy poruszają kwestie współpracy rodziny i szkoły eksponując, jak zaznacza dr Zofia Frączek, „rolę tej współpracy w wychowaniu społecznym” (Zakrzewska); zaangażowanie i mobilizacji „rodziców do współdziałania ze szkołą” (Zasada) czy „współpracy dla rozwoju społeczności uczniowskiej” (Magiera) (s. 22). Wśród wymienionych prac, szczegółowej analizie podała dorobek Krzysztofa Jakubiaka, który stanowił dla Habilitantki podstawowe opracowanie do podjętych przez Nią badań (s. 20). Ponadto przywołała opracowania dotyczące Okręgu Szkolnego Krakowskiego (Ruta, Juško, Niedojadło), wskazując tym samym na brak publikacji/monografii dotyczącej podjętych przez Habilitantkę badań.

We *Wstępie* Pani dr Zofia Frączek nakreśliła także przyjętą procedurę badań: problemy badawcze, przyjęte metody badań oraz wybór materiału źródłowego. Niestety poza wskazaniem wyboru metod typowych dla nauk historycznych (metoda wnioskowania indukcyjnego, progresywna, analizy treści), Habilitantka nie wskazała i nie uzasadniła zastosowania tych metod. A przecież to, że badamy zjawiska, wydarzenia, działalność umiejscowioną w przeszłość nie oznacza automatycznego wykorzystania metod historycznych. Ten brak uzasadnienia widoczny jest zarówno w przyjętej strukturze pracy, jak i konstrukcji narracji

dotyczącej samej współpracy np. trudno jest dostrzec progres dotyczący współpracy rodziny i szkoły na przestrzeni przyjętej cezury czasowej. Zabrakło też w tej części szczegółowego podziału wybranego drukowanego materiału źródłowego, chociaż takiego podziału dokonała Habilitantka w *Bibliografii*.

W pierwszym Rozdziale pt. *Szkolnictwo średnie ogólnokształcące w Drugiej Rzeczypospolitej* Pani dr Zofia Frączek prezentuje początki oraz rozwój polskiego systemu oświaty w warunkach Polski niepodległej, ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa średniego ogólnokształcącego. Wskazuje na istotne momenty w formowaniu się polskiego systemu szkolnego, omawia szczegółowo reformy oświatowe, wychodzący też poza przyjęte ramy przedmiotu badań jakim były szkoły średnie.

Ponadto w tym rozdziale Habilitantka przybliżyła nam historię szkolnictwa w Galicji w dobie jej autonomii, omawiając formowanie się m.in. szkolnictwa elementarnego. Nie do końca zrozumiała jest intencja dodania podrozdziału poświęconego szkolnictwu w byłej Galicji. Celem pracy jaki przyjęła Pani Dr Zofia Frączek jest „rozpoznanie i zaprezentowanie współpracy rodziców (...) uczniów szkół średnich ogólnokształcących z dyrekcją tych placówek i ich kadrą pedagogiczną, w okresie międzywojennym, w OSK” (s. 24). W literaturze przedmiotu dotyczącej formowania się polskiego systemu szkolnego po odzyskaniu niepodległości znajdziemy informacje, że gimnazja klasyczne (zgodne z austriackim systemem szkolnym) utrzymywano w kilku pierwszych latach niepodległości, jak zaznaczył Z. Ruta: „Przebudowa istniejących szkół średnich w b. Galicji odbywała się stopniowo, od klas najniższych i objęła prawie całe szkolnictwo średnie (...). Z początkiem roku szk. 1920/21 programy ministerialne wprowadzone zostały do I klasy gimnazjalnej: klasy II i III otrzymały programy przejściowe, dostosowane jak najbardziej do nowych programów. Rozpoczęta wówczas reorganizacja galicyjskiego szkolnictwa średniego została zakończona w roku szk. 1925/26”³. Zaznaczyć należy, że na kilkunastu stronach (s. 37-55) nie wspomina Habilitantka nic o współpracy rodziny i szkoły w zaborze austriackim. Zatem przywołany przykład systemu szkolnictwa galicyjskiego nie miał istotnego znaczenia dla formowania się współpracy szkoły z rodziną w II RP.

Zabrakło natomiast nakreślenia sytuacji społeczno-gospodarczej ludności na ziemiach polskich po odzyskaniu niepodległości, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów województwa krakowskiego czy obszarów szkolnych włączonych w 1926 r. pod jurysdykcję

³ Z. Ruta, *Gimnazjum i liceum im. Króla Kazimierza Wielkiego w Bochni w latach 1918—1939 (zmiany organizacyjno-programowe)*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny. Prace Historyczne” 1977, s. 213.

OSK, a tym samym potrzeb edukacyjnych mieszkańców tych terenów. Przybliżony stan liczbowy szkół średnich oraz liczba uczniów pokazuje stan faktyczny, ale nic nam nie mówi o samych uczniach, ich pochodzeniu społecznym, rodzinach.

Rozdział II zatytułowany *Znaczenie rodziny w urzeczywistnianiu ideałów wychowawczych Drugiej Rzeczypospolitej* miał służyć przybliżeniu problematyki rodziny w II RP, w tym powstaniu organizacji rodzicielskich (odpowiedź na 2 z problemów szczegółowych). Dr Zofia Frączek w podrozdziale pierwszym omówiła ideały wychowawcze II RP. Skoncentrowała się przede wszystkim na ideałach wychowawczych promowanych przez twórców koncepcji wychowania narodowego i państwowego. Konsekwentnie w kolejnych podrozdziałach Habilitanta będzie odwoływała się jedynie do tych ideologii wychowania, pomijając obecną nie tylko w dyskursie naukowym, koncepcję wychowania katolickiego (katolicka doktryna wychowawcza) czy koncepcje Nowego Wychowania. W drugim podrozdziale zabrakło zatem przybliżenia dyskursu o znaczeniu i roli rodziny w wychowaniu młodego pokolenia z perspektywy różnych środowisk. Należy w tym miejscu wspomnieć m.in. o Rowidzie, Grzegorzewskiej, Radlińskiej⁴ czy przedstawicielach środowisk katolickich np. Podoleński, Śliwińska-Zarzecka, Sopoćko⁵. Zaznaczyć trzeba, że w 1932 r. prymas Hlond w liście pasterskim jasno określił stanowisko dotyczące znaczenia i roli rodziny w społeczeństwie, także w relacjach z państwem. Środowiska katolickie zorganizowały zjazdy poświęcone m.in. kondycji, potrzebom, oczekiwaniom rodziny. Na pierwszym z nich dedykowanym rodzinie udział wzięli przedstawiciele Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich⁶.

Skupienie się jedynie na dwóch wspomnianych wyżej koncepcjach nie oddaje pełnego obrazu rodziny w dyskursie społecznym, naukowym oraz znaczenia rodziny i jej pozycji w kontaktach ze szkołą.

Do ukazania pełnego obrazu rodziny w II RP zabrakło przede wszystkim przybliżenia pozycji społecznej, materialnej, światopoglądowej, rodzinnej czy danych statystycznych. To pozwoliłoby na uchwycenie skali trudności i problemów z jakimi mierzyły się szkoły w Polsce, a przede wszystkim rodziny uczniów. Przyjęta przez Habilitantkę narracja nie ukazuje wielości aspektów dotyczących rodziny w II RP, różnicowania społecznego, materialnego, kulturowego, wyznaniowego, a tym samym nie wiemy jakie rodziny mogły mieć lub miały udział, wniosły wkład w rozwój współpracy ze szkołą.

⁴ Zob. K. Jakubiak, *Geneza relacji i współpracy rodziny i szkoły w polskiej myśli pedagogicznej oraz praktyce edukacyjnej od XIX do połowy XX wieku*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 2014, s. 27-51.

⁵ J. Kostkiewicz, *Kierunki i koncepcje pedagogika katolicka w Polsce 1918-1939*, Kraków 2013.

⁶ *Rodzina. Pamiętnik I Katolickiego Studium o Rodzinie w Poznaniu, w dniach 2-6 września 1935*, Poznań 1936.

W Rozdziale III *Problematyka współpracy rodziny i szkoły w Drugiej Rzeczypospolitej* Pani dr Zofia Frączek wskazała na najważniejsze obszary problemów związanych z relacją dom-szkola; rodzice-nauczyciele i kwestii spornych np. dotyczących wychowania. Dwa pierwsze podrozdziały dedykowane są dokumentom urzędowym MWRiOP oraz kuratoriów oświaty. Pozwala to na zorientowanie się jakie były istotne i „palące” problemy, które należało rozwiązać czy podjąć określone działania. Dokumenty urzędowe ukazywały też bieżącą linię polityki państwa, stanowiska ministerstwa i podległych mu jednostek wobec kwestii współpracy. W trzecim podrozdziale Habilitantka przybliżyła toczące się debaty, dyskursy na tematy związane ze wzmiankowaną współpracą. Wskazane w rozprawie czasopisma były niewątpliwie ważnym forum wymiany poglądów, kształtowania opinii publicznej, analizy zjawisk społecznych, poniekąd stanowiły wspólny obszar komunikacji. Wskazanie periodyków dedykowanych rodzinie i szkole niewątpliwie podnosi wartość rozprawy. Pełną akceptację przedstawionej struktury Rozdziału III zaburza podrozdział czwarty. Niewątpliwie literatura pamiętnikarska (ego dokumenty) może być dobrym źródłem do poznania rzeczywistości danego czasu, bowiem oddaje klimat czasu/epoki przez pryzmat osobistych doświadczeń jej autora. Wprawdzie fakty są często subiektywnie interpretowane to jednak pamiętniki są nieocenione w badaniu mentalności, obyczajów czy życia codziennego w tym rodzinnego czy czasu szkolnego. Moje zastrzeżenie związane jest z wykorzystanymi do prezentacji treściami z pamiętników, a przyjętą cezurą czasową oraz brak w większości z nich odwołań (wspomnień pamiętnikarzy) związanych z relacją pomiędzy rodziną i szkołą (zob. 5 problem szczegółowy). Moim zdaniem podrozdział ten byłby doskonałym uzupełnieniem rozdziału poświęconego rodzinie w II RP. Ponadto wartość merytoryczną pracy osłabia struktura tego rozdziału – tytuły podrozdziałów nie odpowiadają tytułowi rozdziału. Główny akcent położony został na ukazanie wykorzystanych dokumentów, a nie wskazania na aspekt merytoryczny tj. problematykę współpracy, jej główne nurty wskazane w treści dokumentów. Ostatni Rozdział IV zatytułowany *Współpraca rodziny i szkoły w okresie międzywojennym w szkołach średnich ogólnokształcących na terenie Okręgu Szkolnego Krakowskiego, w świetle materiałów źródłowych* poświęcony został współpracy domu rodzinnego ucznia i szkoły w Okręgu Szkolnym Krakowskim w II RP, tym samym stanowi zwieńczenie analizy historyczno-pedagogicznej, koncentrując się na ukazaniu praktycznego wymiaru relacji między rodziną a szkołą w konkretnych realiach województwa małopolskiego i kieleckiego. Nie budzi większych zastrzeżeń struktura tego rozdziału. Z uwagi jednak na przyjęte metody badań istotne wydawałoby się ukazanie progresu tej współpracy, który powinien towarzyszyć podejmowanym [i pewnie był] ze strony rodziny i/lub szkoły działaniom w tym obszarze.

Pani dr Zofia Frączek wprawdzie zaznacza, że w pierwszych dziesięcioleciu ta współpraca istniała w niewielkim zakresie, jednak przy tak przyjętej narracji trudno jest uchwycić moment, w którym natężenie tej współpracy było mniejsze lub pomijane w relacjach pomiędzy szkołą a domem rodzinnym uczniów i co się zmieniło w zakresie tej współpracy.

Wartością dodaną tej publikacji są przygotowane przez Habilitantkę zestawienia tabelaryczne, które ukazują główne obszary współpracy, a także zakres i rozmiar współpracy. Szkoda, że Pani dr Zofia Frączek nie skorzystała z własnej pracy, przy konstrukcji kolejnych podrozdziałów tego rozdziału. Ten rozdział byłby doskonałym miejscem, aby wykazać, że wybrane metody badań miały rzeczywiste zastosowanie w poszukiwaniach badawczych.

Reasumując: Rozpoczynając lekturę książki „o współpracy rodziny i szkoły” oczekiwałam, że Habilitantka wyraźniej sproblematyzuje treść, że podkreśli w swojej narracji relację pomiędzy rodziną, a szkołą, z wyraźnym akcentem na rodzinę.

Nauki o rodzinie jako dyscyplina naukowa mają niewątpliwie charakter interdyscyplinarny. Należy podkreślić jednak, że dyscyplina ta powstała, by można było badać, poszukać odpowiedzi szczególnie na te problemy, których żadna z pozostałych dyscyplin nie byłaby w stanie rozwiązać samodzielnie. Publikacja ta ze względu na przyjętą narrację wpisuje się dobrze w badania z historii szkolnictwa, a zatem w obszar badań dyscypliny pedagogika. Ostatecznie mamy do czynienia ze studium historyczno-pedagogicznym dotyczącym szkoły, wyraźnie akcentującym szkołę jako podmiot badań w tej dwustronnej relacji: rodzina-szkoła. W moim przekonaniu publikacja *Współpraca rodziny i szkoły w Drugiej Rzeczypospolitej w szkołach średnich ogólnokształcących Okręgu Szkolnego Krakowskiego* nie spełnia ustawowych wymagań głównego osiągnięcia naukowego w dyscyplinie nauki o rodzinie.

3. Ocena działalności naukowej (wybranego towarzyszącego dorobku publikacyjnego)

Pani dr Zofia Frączek poza przedstawieniem osiągnięcia głównego wskazała na 11 wybranych artykułów tematycznie związanych z problematyką rodziny. Artykuły te powstały w latach od 2011 do 2022. Jak w Autoreferacie podkreśliła Habilitantka: „Zostały opublikowane w punktowanych czasopismach naukowych (w tym w zagranicznym), oraz recenzowanych pracach pod redakcją. Choć omawiane w nich problemy stanowią przedmiot refleksji również innych badaczy, to wybór szczegółowych kwestii, dobór literatury naukowej

i innych źródeł (np. statystycznych, aktów prawnych, dokumentów Kościoła katolickiego), oraz konstrukcja i treść każdego z prezentowanych materiałów ma charakter oryginalny i autorski” i wnosi wkład „w rozwój Nauk o wychowaniu” (Sic!) (s. 19). Wydaje się, że jest to omyłka pisarska, bowiem pod każdym z prezentowanych artykułów Habilitantka wskazuje na ich wkład w rozwój Nauk o rodzinie (np. s. 20, 24).

Wskazane przez Panią dr Zofię Frączek artykuły można pogrupować/połączyć we wspólne obszary badawcze np. pierwszy, do którego można włączyć 5 wskazanych publikacji (nr 2,4,5,6,10) dotyczący szeroko rozumianych relacji w rodzinie; drugi obszar to rodzina w świetle dokumentów/źródeł/danych statystycznych (nr 3,7,8,11) i ostatni ujęcia/rozumienie rodziny, w założeniach teorii naukowych (nr 1?, 9).

Przyjęte, przez mnie na potrzeby recenzji, obszary badawcze pozwolą na ukazanie pewnych wspólnych dla Habilitantki pól badawczych w jej dorobku naukowym. Należy zaznaczyć, że nie umniejsza to wielowątkowości podejmowanej przez Panią dr Zofię Frączek problematyki badawczej poprzez wskazanie do oceny odrębnych artykułów.

W pierwszym obszarze ujęłam pięć z jedenastu publikacji wskazanych przez Habilitantkę i przyjąłam, że wspólnym mianownikiem dla nich będą szeroko rozumiane relacje w rodzinie i postrzeganie (wizerunek, obraz) rodziny. Do tej grupy wybrałam publikacje: *Współczesna rodzina wobec doświadczenia straty bliskiej osoby - wielowymiarowość doświadczeń i przeżyć*; *Wychowawcze funkcjonowanie współczesnej rodziny w percepcji nauczycieli i wychowawców*; *Konflikty w rodzinie i propozycje ich rozwiązywania*; *O dziecku i dzieciństwie oraz sytuacji dziecka w rodzinie ponowoczesnej*; *Rodzice w percepcji dzieci – o potrzebach dzieci i problemach współczesnego rodzicielstwa*.

Dwie z nich dotyczą relacji – doświadczenie straty czy konfliktu w rodzinie. Obie publikacje należy zaliczyć do artykułów prezentujących znane wyniki badań, zatem mają charakter przeglądowy, raczej wprowadzający w problematykę. Podjęte teoretyczne rozważania dotyczące poczucia straty czy konfliktów w rodzinie mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych badań nad wskazaną w artykułach problematyką. Przeprowadzenie badań własnych z respondentami miałoby większe znaczenie dla zrozumienia wskazanych problemów i tym samym zdecydowanie wniosłoby wkład w rozwój nauk o rodzinie.

Trzy publikacje łączy przedmiot badań czyli obraz i/lub wizerunek rodziny w oczach jej członków lub osób postronnych (nauczyciele i wychowawcy). Habilitantka przedstawiła obraz rodziny z perspektywy dzieci, nauczycieli i wychowawców oraz ostatni z nich (przeglądowy), w którym ukazała obraz dziecka i dzieciństwa w świecie ponowoczesnym w literaturze przedmiotu. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że współczesne rodziny

borykają się z wieloma problemami. Jednak, jak zaznacza Habilitantka, uzyskane wyniki nie odbiegają znacznie od tych zrealizowanych przez innych autorów. Pani dr Zofia Frączek w pracy *Rodzice w percepcji dzieci – o potrzebach dzieci i problemach współczesnego rodzicielstwa*, odwołała się do badań, które prowadzone były w XX wieku (lata 60. i 80.) i stanowiły niejako początek dla tego typu badań, jednak zupełnie pominęła nowsze badania, prowadzone również w Polsce (np. Przybył, 2006; Jakubowicz-Bryx, 2012). Z uwagi na przyjęty problem badań, porównanie z podobnymi wynikami pozwoliłoby lepiej uchwycić istotę podejmowanej problematyki czy wysnuwać właściwe wnioski. Interesujący poznawczo jest artykuł dotyczący postrzegania rodziny (funkcji wychowawczej) przez nauczycieli i wychowawców. Zaprezentowane wyniki badań stanowią fragment większej całości zrealizowanej w ramach projektu. Istotne wydają się być w tej publikacji rekomendacje dla praktyki i to stanowić może o wartości tego artykułu dla nauk o rodzinie.

Drugą grupą artykułów, które połączyłam we wspólnym obszarze, są cztery publikacje, których podstawę badań stanowiły różnego typu źródła drukowane, np.: akty prawne, dokumenty, dane statystyczne i inne. Zaliczyłam do nich: *Sytuacja rodzinna oraz społeczna osób starzejących w perspektywie przemian demograficznych i seniorów*; *Ochrona rodziny i wartości życia rodzinnego w perspektywie wybranych polskich regulacji prawnych, w dokumentach międzynarodowych oraz aktualnych propozycjach rządowych*; *Dysfunkcjonalność i problemy współczesnej rodziny w świetle danych statystycznych i wspierających działań państwa*; *The family and the values of family life in the social science of the Catholic Church - analysis of selected sources*. Habilitantka ukazała znaczenie rodziny w perspektywie różnych podmiotów np. państwa, kościoła. Do przybliżenia stanowiska wybranych instytucji posłużyła się aktami prawnymi i dokumentami np. dokonała „analizy jakościowej wybranych źródeł, a w tym dokumentów synodów i soborów, encyklik papieskich oraz innych wypowiedzi papieży” (Frączek, 2022). Do analizy wybranego problemu (*Sytuacja rodzinna oraz społeczna osób...; Dysfunkcjonalność i problemy współczesnej...*) posłużyła się Habilitantka danymi statystycznymi dla zobrazowania złożoności problemów z jakimi borykają się współczesne rodziny. Niewątpliwie Pani dr Zofia Frączek wykazała się dobrą znajomością poruszanej problematyki i wskazała istotne obszary do dalszych badań.

Wybrane publikacje *Revitalisation of moral authorities as an educationally desirable reaction to postmodern relativism* oraz *Przemiany rodziny jako podstawowego środowiska życia i rozwoju człowieka w założeniach wybranych teorii naukowych* są publikacjami o charakterze przeglądowym. Pani dr Zofia Frączek dokonała przeglądu wybranych artykułów,

publikacji, których autorzy wskazują na przyczyny oraz skutki dotyczące przemiany rodziny, namysłu nad znaczeniem rozumieniem rodziny w odniesieniu do pełnionych przez określonych członków rodziny ról, przyjmowanych postaw, promowanych wartości w odniesieniu do wybranych teorii naukowych. Można przyjąć, że również pierwszy tekst, z wymienionych wyżej, w tym obszarze, odnosi się do rodziny w świecie postmodernistycznym w świetle określonych teorii naukowych. Zatem, zakładając jak czyni to Habilitantka, że istotną rolę we wskazaniu autorytetów i osiągnięciu „ładu aksjologicznego” ma rodzina i szkoła, a „dla jego osiągnięcia niezbędne jest partnerstwo rodziny i szkoły w wychowaniu młodego pokolenia, a co za tym idzie współpraca nauczycieli i rodziców” (s. 20), można uznać, że ten tekst również w przyjętej problematyce badawczej ukazuje rodzinę, szczególnie jej funkcję wychowawczą. Artykuł *Przemiany rodziny jako podstawowego środowiska...*, zdaniem Habilitantki, „stanowi prezentację wybranych koncepcji” (Frączek, s. 177) dotyczących przemian rodziny. W przedłożonym artykule (rozdział w monografii) dokonano wyboru kilku teorii naukowych i wskazano na istotne problemy w ocenie autorów wybranych koncepcji, które mogą lub przyczyniają się do przemiany współczesnej rodziny. Ten artykuł ukazuje interdyscyplinarne podejście do podmiotu badań jakim jest rodzina, zatem można uznać, że ten tekst ukazuje wielość podejść do problematyki rodziny, ma on jednak charakter wtórny i przyczynkarski. Tekstów tych nie można umieścić w grupie artykułów oryginalnych, nie prezentują bowiem nowej wiedzy. Celem tekstów przeglądowych jest analiza i interpretacja prac już opublikowanych i taki cel realizują.

Reasumując: Istotnym obszarem podejmowanych eksploracji było poszukiwanie odpowiedzi m.in. na pytanie o kondycję współczesnej rodziny, jej znaczenie dla rozwoju młodego pokolenia i inne. Dorobek naukowy, towarzyszący głównemu osiągnięciu naukowemu wskazany przez Panią dr Zofię Frączek, tematycznie obejmuje sprecyzowany i szeroki obszar poszukiwań badawczych, jednoznacznie podkreśla zainteresowania naukowe Habilitantki. Zaznaczyć należy, że spośród 11 wskazanych publikacji: 6 to artykułu o charakterze przeglądowym, a 5 z nich można zaliczyć do oryginalnych artykułów naukowych. W związku z powyższym należy zauważyć, że większość wskazanych publikacji ma charakter wtórny oraz przyczynkarski i nie można uznać, że wnoszą znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o rodzinie.

Działalność naukowa Pani dr Zofii Frączek nie ogranicza się jedynie do wskazanych wyżej 11 publikacji naukowych. Od początku zatrudnienia na Uniwersytecie Rzeszowskim (wcześniej WSP w Rzeszowie) „zajmowała się problematykę aksjologicznych i społeczno - kulturowych podstaw wychowania”, koncentrowała się „na rodzinie (w perspektywie

historycznej i współczesnej), jako wartości społecznej, a jednocześnie podstawowym środowisku wychowawczym, miejscu życia i rozwoju człowieka” (s. 4). Efektem tej działalności naukowej, poza już omówionymi wyżej osiągnięciami, są trzy monografie autorskie, cztery monografie pod redakcją; 28 artykułów o tematyce rodzinnej (s. 5-6). Ponadto Habilitantka brała czynny udział w konferencjach krajowych i zagranicznych, gdzie miała możliwość podzielenia się wynikami prowadzonych badań (52). Była też członkiem komitetów organizacyjnych i naukowych konferencji (6). Pani dr Zofia Frączek jest członkiem towarzystw naukowych polskich i zagranicznych. Godna zauważenia jest także aktywność Habilitantki w obszarze wykładów eksperckich realizowanych w ramach projektów lub na zaproszenie instytucji edukacyjnych. Warto podkreślić zaangażowanie Habilitantki w prace redakcyjne czasopism naukowych (4).

4. Ocena działalności dydaktycznej i organizacyjnej oraz popularyzatorskiej

Pani dr Zofia Frączek posiada duże doświadczenie dydaktyczne, od 1994 roku prowadzi zajęcia w Instytucie Pedagogiki UR oraz poza macierzystą jednostką (Kolegium Nauczycielskie, PWS w Sanoku). Prowadzi zajęcia z: Pedagogiki rodziny, Metodyki pracy z rodziną, Wybrane problemy rodziny oraz seminaria dyplomowe. Ponadto pełniła funkcję opiekuna lub koordynatora praktyk studenckich. Habilitantka jest autorką lub współautorką podręczników dydaktycznych (2) m.in. *Wybrane problemy pedagogiki rodziny*. Ponadto uczestniczyła w projekcie dydaktycznym, w ramach którego prowadziła zajęcia dydaktyczne ze studentami kierunku pedagogika. Wielokrotnie pełniła i pełni funkcję opiekuna roku na kierunkach: Nauki o rodzinie i Pedagogika.

W ramach pracy organizacyjnej Pani dr Zofia Frączek brała/bierze udział w opracowaniu planów studiów, sylabusach oraz przygotowaniu Instytutu do akredytacji. W latach 2013-2014 była zaangażowana w przygotowanie wniosku o uprawnienia do prowadzenia studiów na kierunku nauki o rodzinie.

Pełniła również funkcje kierownicze w Instytucie Pedagogiki była: zastępcą dyrektora Instytutu (2002-2005), kierownikiem Zakładu Teorii Kształcenia i Wychowania (2014-2015). Ponadto w latach 2014-2025 była (jest) członkiem komisji, zespołów uczelnianych, wydziałowych i instytutowych: Komisji ds. Jakości Kształcenia; Komisji Programowej na kierunku Nauki o rodzinie; Zespołu Oceniającego ds. Infrastruktury i Zasobów Materialnych

na Wydziale Pedagogicznym; Kolegialnego Zespołu Rekrutacyjnego w Kolegium Nauk Społecznych.

W ramach działalności popularyzatorskiej Pani dr Zofia Frączek uczestniczyła w prowadzeniu szkoleń dla nauczycieli szkół średnich i podstawowych współfinansowanych z grantów Unii Europejskiej (2012, 2019). Była autorką recenzji wydawniczych monografii (2), artykułów naukowych (24) oraz recenzji publikacji popularnonaukowych.

Za swoją działalność uniwersytecką otrzymała nagrody i wyróżnienia od władz uczelni: Nagroda Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego (2001, 2024), nagroda Specjalna Dyrektora Kolegium Nauczycielskiego (2004) oraz Medal Komisji Edukacji Narodowej (2014).

Pani dr Zofia Frączek jest aktywnym dydaktykiem, prowadzi liczne zajęcia na różnych stopniach studiów, pełniła funkcję promotora pomocniczego w opiece nad doktorantką. Uczestniczyła w tworzeniu programów studiów. Była i jest członkiem wielu uczelnianych komisji, sprawowała różne funkcje na uczelni, co świadczy o jej umiejętności współpracy i współdziałania. Za swoje wielostronne zaangażowanie była nagrodzona.

Należy docenić zaangażowanie i różnorodność osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzatorskich Pani dr Zofii Frączek.

5. Konkluzja końcowa

Ocen dorobku naukowego Pani dr Zofii Frączek jest niełatwa ze względu na dużą niejednorodność zgłoszonych osiągnięć. Muszę jednak brać pod uwagę charakter tych osiągnięć oraz ocenić je zgodnie z wymaganiami ustawowymi dla postępowania habilitacyjnego oraz uwzględnić kryteria dla dyscypliny nauki o rodzinie.

Praca przedstawiona przez Habilitantkę jako główne osiągnięcie jest monografią historyczno-pedagogiczną, która ze względu na przyjętą procedurę badań oraz narrację wpisuje się zdecydowanie w obszar badań związanych z dyscypliną pedagogika (historia szkolnictwa), natomiast jej znaczący wkład do dyscypliny nauki o rodzinie jest dyskusyjny.

Zgłoszony towarzyszący dorobek publikacyjny spełnia, z pewnymi zastrzeżeniami, wymagania. W wielu wypadkach jest to jednak dorobek wtórny, ma on charakter przyczynkarski. Publikacje te nie wnoszą ani nowych faktów czy nowych interpretacji, które mogłyby wzbogacić dyscyplinę nauki o rodzinie.

Wysoko należy ocenić aktywność dydaktyczną, organizacyjną i popularyzatorską Habilitantki. Niewątpliwie jest aktywnym i zaangażowanym członkiem społeczności akademickiej Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym oraz działalnością dydaktyczną, organizacyjną i popularyzatorską Pani dr Zofii Frączek złożonym do oceny w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego (art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce), stwierdzam, że:

Osiągnięcia naukowe Kandydatki przedstawione do oceny, a przede wszystkim autorska monografia naukowa, nie wnoszą znacznego wkładu w rozwój dyscypliny nauki o rodzinie. W związku z tym nie mogę poprzeć wniosku (*konkluzja negatywna*) o nadanie dr Zofii Frączek stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauki o rodzinie, w dyscyplinie nauki o rodzinie.

Beata Topij-Stempińska

